

Az első hajótól folyásirányban lefelé 20 m-rel egy vas-horgony környékén az üledékből megmunkált faelemek részei álltak ki. A felszínre hozott 2,3 m hosszú töredék 20 cm széles és 4,5 cm vastag. Egy az előzőhöz hasonló kovácsoltvas-szeg eredeti helyén megőrződött, egy másikra rozsdás falú lyuk utalt. Mindez a hartai 2. számú roncsra emlékeztet. Mivel egy 2003-ban Győrött, a Rábában talált 18. század eleji, valószínűleg hajóhoz tartozó faelem faszögelést találtunk, illetve J. Dörtsch 1723-ban kelt, a szegedi hajó kiemelésével foglalkozó levele is faszögelést említ, már a helyszínen feltételeztük, hogy a két (valószínűleg hajóból származó) palánk deszka újkori (18. század közepe–19. század második harmada).

Dr. Grynaeus András a 2. roncs faanyagából megállapította, hogy legkorábban 1864-ben vágta ki.

2004. június 22–23-án folytattuk a medertérképen található objektumok szemlélését. A vártól É-ra, a horgonyzó hajók előtti halmokról megállapítottuk, hogy azok recens eredetűek, így visszatértünk az 1. hajóroncs-hoz, hogy helyszínrajzot készítsünk, továbbá famintát vegyünk, illetve szondát nyissunk a belsejében. A helyszínrajzot a kutatásban részt vevő régészek készítették, a szondázás is víz alatti régészeti felügyelet alatt történt. Megállapítottuk, hogy a lapos fenekű hajónak gerince nincs, elkeskenyedő orrtőkében végződik. A megfigyelhető borda egyetlen fából van kifaragva. A palánk deszkái átlagosan 20 cm szélesek, vasszögekkel rögzítették azokat a bordához. A fenékdeszkák között kívülről tömítették (szerves anyaggal), a tömítést vaskapcsokkal rögzítették. A test 2,5 m széles. A meder felőli végétől a test középső részén található szétroncsolt rész 12,1 m hosszú, a szétroncsolt szakasz 2,6 m hosszú, a part felé eső részen, a kövek és az uszadék fák között még 2 m hosszan érzékelhető a test. Teljes hossza tehát legalább 16 m. Az oldalpalánk 73 cm magas. A hosszú, keskeny test a luntra típusú hajókra emlékeztet. A hajó bordájából vett mintából megállapítható, hogy a fa kivágásának legkorábbi időpontja 1848 volt.

A szondázást az 1. roncs középső részén, a sérült felületen kezdtük meg. A választást az indokolta, hogy itt hiányzott a hajófenék, tehát roncsolás nélkül nyílt lehetőség az esetleges rakomány mibenlétének megállapítására. A szondát 20–30 cm mélységre bontottuk ki air-lift-tel. A 2,5×2,5 m-es szondában rakományra utaló nyom nem volt. Az üledékből az újkori kerámia mellett tucatnyi kézzel készült őskori (késő bronzkori) kerámiát találtunk. Ez arra utal, hogy a közelben a Tisza őskori lelőhelyet mosott el.

Megállapítottuk tehát, hogy az 1723-ban elsüllyedt hajóra utaló nyom nem került elő.

TÓTH JÁNOS ATTILA

368. Szegerdő határa
(Somogy megye) R?, H

Az M7 S 46–47 sz. lelőhelyek Szegerdőtől DDNy-ra 1 km-re találhatóak a Hamuházi-tábla nevű dűlőben, az

M7 felé vezető bekötőút és a Marót-völgyi-csatorna között (178200 és 178600 km-szelvény). A terepbejárás során ezen É–D-i irányú, alacsonyabb domb K-i peremén, a leendő pihenőhely területén lokalizált lelőhely az S 45 (Hamuházi-tábla 1), e dombhát DNy-i részén, a leendő nyomvonalon lévő pedig az S 46 számot kapta.

Hamuházi-tábla: 2004. május 18-án kezdtük meg a humuszolást. A 178+200–178+500 km-szelvényben 3850 m²-en 75 objektumot tártunk fel. A jórészt őskori (feltehetően rézkori) gödrök és cölöplyukak elszórtan helyezkedtek el, kevés leletanyagot tartalmaztak. A humuszdepótól É-ra nyitott kutatóárok Ny-i részében (az S 47 mellett) már megjelentek a 9. századra keltezhető objektumok is.

Maróti-völgy: A lelőhely a csatorna partján húzódik egy legelőn, amelynek déli szélét szeli át a leendő nyomvonal (178+500–178+600 km-szelvény). Az S 46-tól jelenleg egy erdősáv választja el. A 3400 m² feltárt területen 115 objektum (gödrök, cölöplyukak, árkok), egy 9. századi település maradványai kerültek felszínre. Egy tucatnyi objektum még az említett őskori telephez tartozik.

A munkát 2004. június 6-án fejeztük be. Megfigyeléseink szerint e két lelőhely összetartozik.

Munkatársak: Gallina Zsolt, Somogyi Krisztina.

MOLNÁR ISTVÁN

369. Szegvár, kastély

(Csongrád megye) Ó, V, Kk

1988–1992 között dr. Vörös Gabriella régészeti feltárásokat folytatott a régi megyeháza és a Kurca-patak közötti területen. 2004. július 5. és augusztus 5. között a régi megyeháza mögötti magas parton régészeti feltárást végeztünk, amely az 1992-ben félbeszakadt ásatások folytatása, s egyben lezárása volt. Befejeztük az 1992-ben csak részben kibontott gödrök feltárását, valamint az eddig kiásott területtől déli irányban tovább folytattuk a kutatást. A feltárás folyamán hat régészeti objektumként értékelhető gödör került elő. (Folytattuk az 1992-ben félbemaradt számozást.) Kettő a Dóczy udvarházhoz tartozó gabonatarló verem, melyeket később egy darabig szemétdörmöként használtak. Kettő őskori, egy kora vaskori. Kettő a kora vaskor és késő középkor közötti, lelet nem került elő belőlük. A három egymásba beleásott gödör közül a legkorábbi kora vaskori. Mindhárom átvágja a késő középkori gödör. Az 1992-ben feltárt területtől délre újabb 18. századi falak kerültek elő. Ezek építése részben a Károlyi-kastély (1726–1728), részben a megyeháza időszakára (1768–1773) tehető.

A leletek a szentesi Koszta József Múzeumba kerültek.

TÓTH ZSOLT

370. Szentendre, Római tábor
(Pest megye) Ró

2004 júniusa és szeptembere között régészeti ásatásokat folytattunk Ulcisia Castra római táborának déli ka-

puja, a porta principalis sinistra körzetében. A terület jelenleg játszótérként funkcionál – 70 évvel ezelőtt, 1934-ben itt kezdte meg a tábor tervszerű kutatását dr. Nagy Lajos. Feltárásunk során bebizonyosodott, hogy nem történt meg a terület teljes feltárása.

A táborfalra merőlegesen húzott szelvényeinkben megtaláltuk a Kr. u. 2. század 2. felére keltezhető periódust: a porta principalis sinistra két szögletes kaputornyát, melyek közül a keleti egy részét a hozzá csatlakozó táborfal egy kisebb szakaszával együtt az alapozásig visszabontották. A két kaputorony közt megtaláltuk a táborba bevezető út nagy kövekkel burkolt, kezdeti szakaszát. Ehhez az építési periódushoz tartozott a táborfallal párhuzamosan futó, kettős táborárok közül a külső, sekélyebb. A Kr. u. 4. században a kaput egy patkó alakú toronnyal elfalazták – belső részén többszörösen megújított terrazzo padlót találtunk, ezen apróra tört, másodlagosan átégett tegula-töredékeket. A feltárás során talált mintegy százötven bélyeges téglatöredéknek kb. 90%-a a coh. I. (milliaria) Surorum Sagittariorum-hoz köthető, a többi a leg II. Adiutrix gyártmánya. A 4. századi építkezéshez felhasználtak korábbi kőfaragványokat, pl. feldarabolt kőoszlopokat, feliratos kőemlék keretelésének töredékét és korábbi sírkő feliratos részének darabját. A 2. századi, kőburkolatos út táboron belüli szakaszára épületet emeltek, melynek falai közül a külső falnál meszes kötőanyagot alkalmaztak, a belső, osztófalaknál csak agyag van a kövek közt.

A 4. századi periódushoz tartozó táborárok közelebb került a táborfalhoz, mélyebb és szélesebb a korábbi ároknál. A táborfal közvetlen közelében feltártunk egy téglasírt, melybe gyermeket vagy fiatal felnőttet temettek mellékletek nélkül. A sírt alkotó bélyeges téglák nem köthetőek a fent már említett csapatokhoz.

A leletanyagból megemlítendő 1-1 korai és késői mécses, csont hajtúk és dobókockák, bronzfibulák, áttört és lemezes övveretek, csatok, vas lándzsahegy. Különösen jelentős a táborfalon kívül előkerült bronzcsengettyű, votív bal kéz és Minerva bronzszobra (lásd a borítón!), melynek közeléből napvilágra került Priapus töredékes agyagszobrocskája is.

Datáló leleteink közül említendő a 600 db terra sigillata töredék és a száznál több érem.

A terra sigillaták forgalma – dr. Gabler Dénes meghatározása szerint – a táborban a Kr. u. 2. sz. 2. felében indult meg. Az érmek 80%-a még restaurálatlan, a már restaurált pénzek Diocletianustól Arcadiusig keltezhetőek.

Munkatárs: Fáncsi Tamás fotós, ásatási technikus.
MARÓTI ÉVA

371. Szentlőrinc-káta, határ mente

(Pest megye) Á

2004. január 26-án Langó Péter régész kollega jelezte, hogy illegális homokbányászással korai Árpád-kori te-

metőt bolygattak meg, részben elpusztítottak. A szabálytalan bányászás tovább folyt, ezért március 11-én a polgármesterrel együtt rövid szemlét végeztünk az egyértelműen illegális bányában.

Ez a község határának É-i, Pusztamonostorral határos csücskében van, a Pusztamonostorra vezető műúttól 100–200 m-re DK-re, 50–70 m-re a megyehatártól, egy ÉNy-DK-i irányú, elég keskeny dombhát ÉK-i oldalában. A bánya területén egy-két nappal előbb tereprendezést végeztek, a bányagödröket elegyengették, részben betöltötték. A műúttól kb. 50 m-re kezdődő dombhát legmagasabb részében, kb. a domb hossztengegyétől ÉK felé levő kb. 60×30–35 m-es területen folyt a homokbányászás, aminek nyomát részlegesen eltüntették. A bánya területén leletet nem találtam, a szélein foltot nem tapasztaltam. A DNy-i bányaszél mellett, középtől kissé ÉNy felé embercsontok hevertek a vetett és vetetlen terület találkozásánál (koponyatöredékek, néhány borda és csigolya, combcsont, ujjpercc), részben a felszínen, részben a talajból kibukkanva, nem az utóbbi napokban-hetekben kerültek felszínre. A bánya ÉNy-i széle mellett, a dombhát tetején kb. 20×20 m-es területen levő mélyedések egy korábbi bányászás nyomai. Hasonlóan korábbi bányászásra, minimum a termőréteg elhordására utaló nyomokat tapasztaltam a bánya DK-i végénél, a dombhát tetején, kb. 30×30 m-es területen.

DINNYÉS ISTVÁN

372. Székely, Háromsarkú föld

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) LT, Sza

A 2001. évi terepbejárás során a 4. sz. út Székelyt elkerülő tervezett szakaszán sárga homokos, alacsony dombháton kevés őskori és Árpád-kori(?) cserepet gyűjtöttünk (10. sz. lelőhely). A nyomvonal Székely községtől nyugatra a 4. sz. út északi oldalán, az úttal párhuzamosan fut, ahol 0,1 hektáron 2004-ben végeztük el a megelőző feltárást. Ennek során 6 D-É-i tájolású, szegényes leletanyagú, bolygatott császárkori sírt tártunk fel. Közülük 3 körárkos volt, a további 3 temetkezés a körárkokon kívül, de azok szomszédságában helyezkedett el. A késő császárkori–hun kori település objektumai közül 2 veremházat és 140 további objektumot (gödör és kút?) bontottunk ki. Tisztáztuk a telep és a temető nyugati és keleti határát. A település mind északon, mind délen, a temető pedig elsősorban délen áthúzódik a nyomvonalon kívüli feltáratlan területre. A nyelés során objektumhoz nem köthető szórvány kelta bronzfibula került elő, mely közeli további lelőhelyre utalhat.

A leletanyag a nyíregyházi Jósza András Múzeumba került.

Munkatársak: Babolcsi Andrea régész, Pintye Gábor technikus, Mester Andrea gyűjteménykezelő, Svéda Csaba rajzoló.

GERGELY BALÁZS